

Tai-lõõ / ດຣ໌ໂອ໌ Dai Lùe

latinisatsioon: KNAB 2013 (*pinyin*i alusel)

I. Konsonandimärgid

1	ㄅ	ā	13	ㄆ	sa	25	ㄇ	pa	37	ㄨ	bbā ^A
2	ㄆ	a	14	ㄇ	ya	26	ㄏ	ma ^A	38	ㄎ	ha
3	ㄇ	gā ^A	15	ㄏ	dā	27	ㄏ	fā	39	ㄌ	dda
4	ㄏ	kā	16	ㄏ	tā	28	ㄏ	wā	40	ㄌ	bba
5	ㄏ	ngā	17	ㄏ	nā	29	ㄏ	lā	41	ㄌ	gwā
6	ㄏ	ga	18	ㄏ	da	30	ㄏ	fa	42	ㄌ	kwā
7	ㄏ	ka	19	ㄏ	ta	31	ㄏ	wa ^A	43	ㄌ	gwa
8	ㄏ	nga ^A	20	ㄏ	na ^A	32	ㄏ	la	44	ㄌ	kwa
9	ㄏ	zā	21	ㄏ	bā	33	ㄏ	lae	45	ㄌ	swā
10	ㄏ	sā	22	ㄏ	pā	34	ㄏ	laew	46	ㄌ	swa
11	ㄏ	yā	23	ㄏ	mā	35	ㄏ	hā			
12	ㄏ	za	24	ㄏ	ba	36	ㄏ	ddā ^A			

^A Nende märkide silbilõpuvormid tähestikjärjestuses: ㄍ -w, ㄍ -ng, ㄍ -n, ㄍ -m, ㄍ -k, ㄍ -t, ㄍ -p.

II. Vokaalimärgid (ㄅ märgib mis tahes konsonandimärki)

1	ㄅ	a	6	ㄅ	u ^C	11	ㄅ	ue	16	ㄅ	oi
2	ㄅ	a ^A	7	ㄅ	e	12	ㄅ	oe	17	ㄅ	oai
3	ㄅ	aa	8	ㄅ	ae	13	ㄅ	ai	18	ㄅ	uei
4	ㄅ	i	9	ㄅ	o	14	ㄅ	aai	19	ㄅ	oei
5	ㄅ	u ^A ,u ^B	10	ㄅ	oa	15	ㄅ	ui			

^A Näitab vokaali lühidust järgmiste vokaalide puhul: ㄅ i' [i?], ㄅ e' [e?], ㄅ ae' [e?], ㄅ o' [o?], ㄅ oa' [o?], ㄅ ue' [u?], ㄅ oe' [e?]. Mõnel juhul eristab homonüüme, vrd ㄅ doang 'pronks' ja ㄅ doang 'vaatama'.

^B Kui silp on lahtine, latiniseeritakse u'-ga (hääldub [u?]); kui järgneb silbilõpukonsonant, latiniseeritakse u-ga.

^C Märk on kasutusel üksnes lahtises silbis ja diftongi ui puhul (vt nr 15).

III. Toonimärgid

		Madal	Kõrge
1	ᵇ	˘	ˆ
2	e	˘	˘

IV. Numbrid

o 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Üksiseisvat numbrit 1 tähistab 𑜇.

Hääldus

aa [a:], **ae** [ɛ], **b** [p], **bb** [b], **d** [t], **dd** [d], **g** [k], **k** [x]~[kʰ], **ng** [ŋ], **oa** [ɔ], **oe** [ə]~[ɤ], **p** [pʰ], **t** [tʰ], **ue** [u], **w** [w]~[v], **z** [ts]/[tʃ]^A.

^A Eesvokaalide (ae, e, i) ees.

Toonikontuuri määravad algustähe järk ning olemasolu korral toonimärk. Latinisatsioonis on algustähe järk ja toonimärk kombineeritud vokaali peale lisatavasse diakriitikusse, vrd:

Algustäht	Toonimärgita	1. märk (ᵇ ˘)	2. märk (e ˘)
kõrge	𑜇𑜇 <i>dāw</i> [taw ¹]	𑜇𑜇𑜇 <i>dāw</i> [taw ²]	𑜇𑜇𑜇 <i>dāw</i> [taw ³]
	55	35	13
madal	𑜇𑜇 <i>daw</i> [taw ⁴]	𑜇𑜇𑜇 <i>dāw</i> [taw ⁵]	𑜇𑜇𑜇 <i>dāw</i> [taw ⁶]
	33~31	44~43	33~31 (kähe)

Ka siis, kui tegelik toon erineb, lähtutakse kirja pildist, vrd 𑜇𑜇𑜇 *hāk* [hak²].

Märkused

1. Tai-lõõ keel (𑜇𑜇𑜇𑜇𑜇 *gam Dai Lùe* [kam˥ tai˥ lu˥]) kasutab kaht kirja: uut tai-lõõ kirja (siinne) ja varasemat, tai-thami kirja, mille lihtsustamisel 1950. aastatel tekkis Hiinas uus tai-lõõ kiri. Tai-thami kirja vt põhjatai keele alt; seda kasutatakse eeskätt Birmas, Laoses, Tais ja Vietnamis, 1980. aastatest uuesti ka Hiinas. (NB! Kirja nimetus on „uus tai-lõõ kiri“, sellega eksitavalt sarnane nimetus „tai-lõõ kiri“ käib tai-nõa keele kirja kohta.)
2. Tai-lõõ konsonandid jagunevad kahte järku: kõrgesse ja madalasse. Tabelis tähistab esimesi latinisatsioonis *ā* konsonandi järel.
3. Kui konsonant on ilma vokaalimärgita, hääldatakse juurde kaasnev *a* [aʔ]; silbilõpu konsonante *k*, *m*, *n*, *ng*, *p*, *t* tähistavad eraldi märgiteisendid (vt tabel I märkust A). Erandlikku silbipiiri märgib sidekriips, nt 𑜇𑜇𑜇𑜇𑜇𑜇𑜇𑜇 *Táen-áanmòen*.
4. Uues tai-lõõ kirjas sõnavahesid üldiselt ei ole, latinisatsioonis võib aga nime liigendada tähenduslikeks üksusteks. Erandlikku sõnavahet märgiks keskpunkt vastava sõna lõpus.

Allikad

1. *New Tai Lue script*. — Omniglot, <http://www.omniglot.com/writing/tailue.htm>, 2012-10-09.
2. William J. Hanna. *Dai Lue – English Dictionary*. Chiang Mai, Silkworm Books 2012.
3. *Tai Lü language*. — Wikipedia, en.wikipedia.org, 2012-10-09.
4. 傣仂語. — Wikipedia, zh.wikipedia.org, 2012-10-09.